

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 379

Gospodarka turystyczna w regionie Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca

Redaktor naukowy
Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Marcin Orszulak
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-518-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Agata Niemczyk, Tomasz Zaclona: Funkcja turystyczna polskich makroregionów w aspekcie społeczno-ekonomicznym pierwszej dekady członkostwa w UE.....	13
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Wpływ turystyki na rozwój lokalny	23
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Możliwości rozwoju turystyki zrównoważonej na przykładzie dolnośląskich parków krajobrazowych.....	32
Anna Królikowska-Tomczak: Zrównoważony rozwój turystyki w Wielkopolsce na podstawie European Tourism Indicator System	45
Jarosław Uglis, Anna Jęczmyk: Agroturystyka jako faktor zrównoważonego rozwoju	57
Jadwiga Berbeka: Funkcja turystyczna gmin górskich a poziom życia mieszkańców w województwie małopolskim.....	67
Andrzej Hadzik, Jakub Ryśnik, Rajmund Tomik: Determinanty uczestnictwa w międzynarodowych widowiskach sportowych (w świetle wyników badań)	75
Zbigniew Miązek, Ewa Wszendybył-Skulska: Rozwój turystyki sportowej w Krakowie.....	87
Michał Roman: Demand for agritourism as a factor in the development of Suwałki region	95
Agnieszka Niezgoda, Danuta Żylak: Wyjazdy Polaków do Chorwacji w warunkach kryzysu gospodarczego.....	102
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska: Etyczne aspekty turystyki wiejskiej i zrównoważonego rozwoju w Polsce	112
Lidia Wandas: Wykorzystanie potencjału Kopalni Soli „Wieliczka” dla rozwoju nowej formy turystyki przyjazdowej do Polski – turystyki ślubnej ..	128
Krzysztof Cieślikowski: Miernik atrakcyjności spotkań konferencyjnych i wydarzeń biznesowych.....	137
Joanna Kizielewicz: Atrakcyjność regionu Wybrzeża Gdańskiego w świetle badań pasażerów morskich statków wycieczkowych.....	146
Jan Zawadka: Podróże motocyklowe jako niszowa forma turystyki kwalifikowanej oraz preferencje i zachowania ich uczestników	156

Barbara Marciszewska, Krzysztof Marciszewski: Postawy studentów specjalności turystycznych wobec sztuki ulicy a atrakcyjność miejsc pobytu turystycznego	165
Agata Balińska: Zamki jako źródło przewag konkurencyjności turystycznej województwa warmińsko-mazurskiego.....	176
Aleksandra Jackiewicz, Maciej Dębski: Lojalność konsumentów jako źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa hotelarskiego	185
Piotr Gryzel: Konkurencyjność turystyczna gminy a poziom życia mieszkańców	201
Ewa Dziezic: Usługi kulturalne jako czynnik konkurencyjności oferty turystycznej miasta – konceptualizacja i możliwości mierzenia.....	210
Beata Meyer: Możliwości wykorzystania przestrzeni wodnej (i nadwodnej) w procesie konkurencji miast na rynku turystycznym, na przykładzie Szczecina	218
Anna Gardzińska: Koncepcja współpracy w procesie kreowania transgranicznego produktu turystycznego (na przykładzie województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii-Pomorza Przedniego).....	226
Marian Gúčik, Tomáš Gajdošík, Zuzana Lencsésová, Miroslava Medved'ová: Tourism clusters and their activities in Slovakia	237
Andrzej Rapacz, Daria E. Jaremen: Zaufanie jako kluczowy czynnik rozwoju inicjatyw klastrowych – case study Karkonosko-Izerskiego Klastra Turystycznego.....	247
Katarzyna Bieluszko: Media elektroniczne jako narzędzie promocji turystycznej miasta.....	259
Marek Hendel, Michał Żemła: Zmiana wizerunku województwa śląskiego pod wpływem rozwoju turystyki dziedzictwa przemysłowego.....	269
Mateusz Naramski, Krzysztof Herman, Adam R. Szromek: Analiza porównawcza wybranych sposobów prezentacji lokalnej oferty turystycznej – studium przypadku.....	278
Katarzyna Orfin: Działania promocyjne w kreowaniu wizerunku produktu turystycznego w świetle dokumentów strategicznych gmin województwa zachodniopomorskiego	288
Marta Sidorkiewicz: Promocja obiektów hotelarskich przy wykorzystaniu narzędzia <i>product placement</i>	299
Piotr Zawadzki: Masowe imprezy biegowe jako element promocji regionów turystycznych.....	311
Izabela Michalska-Dudek: Pomiar i zarządzanie lojalnością nabywców na rynku usług turystycznych z wykorzystaniem wskaźnika NPS oraz indeksu TRI*M.....	321
Andrzej Stasiak: Triada doświadczeń turystycznych i efekt „wow!” podstawą kreowania nowoczesnej oferty turystycznej	332
Adam R. Szromek: Zjawisko dysonansu i konsonansu poznawczego w zachowaniach konsumentów produktu turystycznego – wprowadzenie do zagadnienia.....	348

Adrianna Wolska: Trendy w konsumpcji turystycznej na przykładzie mieszkańców Majorki	356
Marlena Bednarska, Marcin Olszewski: Zasoby ludzkie w turystyce jako podmiot badań – aspekty metodyczne	366
Marcin Molenda: Motywowanie jako narzędzie zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwie turystycznym	375
Aleksandra Grobelna: Zachowania klientów a wyczerpanie emocjonalne pracowników branży hotelarskiej. Konsekwencje dla procesu obsługi	383
Zygmunt Kruczek: Sektorowa rama kwalifikacji w turystyce i jej znaczenie dla kształcenia i certyfikowania kadr turystycznych	396
Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka: Asymetria informacji na rynku usług hotelarskich	405
Maja Jedlińska: Ruch po macierzy Ansoffa jako droga rozwoju międzynarodowych systemów hotelowych	417
Aleksander Panasiuk: Problemy asymetrii informacji na rynku turystycznym w obszarze transakcyjnym	430
Renata Seweryn: Profil turysty pozyskującego informacje o destynacji z mediów społecznościowych (na przykładzie odwiedzających Kraków).....	439
Józef Sala: Kempingi – rola i tendencje rozwojowe na międzynarodowym i krajowym rynku turystycznym	448
Dawid Szutowski: The model approach towards measuring the impact of innovation on tourism enterprises' market value	460

Summaries

Agata Niemczyk, Tomasz Załona: Tourist function of Polish macro-regions in the socio-economic terms of the first decade of Polish membership in the EU	13
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: The impact of tourism on local development.....	23
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: The opportunities of the development of sustainable tourism on the example of the Lower Silesian landscape parks	32
Anna Królikowska-Tomczak: Sustainable tourism development in Greater Poland based on the European Tourism Indicators System (toolkit for Sustainable Destinations).....	45
Jarosław Uglis, Anna Jęczmyk: Agritourism as a sustainable development factor	57
Jadwiga Berbeka: Touristic function of mountain municipalities vs. standard of living of their residents in the Małopolska Voivodeship	67

Andrzej Hadzik, Jakub Ryśnik, Rajmund Tomik: Determinants of participation in the international sport events exemplified by the research.....	75
Zbigniew Miązek, Ewa Wszendybył-Skulska: Development of sports tourism in Cracow.....	87
Michał Roman: Popyt na usługi agroturystyczne jako czynnik rozwoju Suwalszczyzny.....	95
Agnieszka Niezgoda, Danuta Żylak: Poles' trips to Croatia in the period under the global economic crisis	102
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska: Ethical aspects of rural tourism and sustainable development in Poland.....	112
Lidia Wandas: Using the potential of “Wieliczka” Salt Mine for the development of a new form of incoming tourism to Poland – destination wedding planning.....	128
Krzysztof Cieślukowski: Attractiveness index of conference meetings and business events.....	137
Joanna Kizielewicz: Attractiveness of the region of Gdańsk Coast in the light of research on cruise ship passengers	146
Jan Zawadka: Motorcycle travel as a niche form of adventure tourism and preferences and behavior of its participants	156
Barbara Marciszewska, Krzysztof Marciszewski: Tourism students' attitudes towards street arts vs. tourist attractiveness of a destination.....	165
Agata Balińska: Castles as a source of tourist competitiveness advantages of the Warmian-Masurian Voivodeship.....	176
Aleksandra Jackiewicz, Maciej Dębski: Consumer loyalty as a source of competitive advantage for the hotel enterprise	185
Piotr Gryszel: Tourism competitiveness of a municipality vs. its residents' living standards	201
Ewa Dzedzic: Cultural services as a factor of competitiveness of a tourist offer of a city – conceptualization and possibilities of measuring	210
Beata Meyer: The possibilities for exploitation of water (and waterside) space in the process of town competition on tourism market on the example of Szczecin	218
Anna Gardzińska: The concept of cooperation in the process of creating cross-border tourism product (on the example of West Pomeranian Voivodeship and Mecklenburg–Vorpommern).....	226
Marian Gúčik, Tomáš Gajdošík, Zuzana Lencséssová, Miroslava Medved'ová: Klastry turystyczne i ich działalność na Słowacji	237
Andrzej Rapacz, Daria E. Jaremen: Confidence as the key development factor of cluster initiatives – case study of Karkonosze-Izery Tourist Cluster.....	247
Katarzyna Bieluszko: Electronic media as a tool for tourism promotion of the city	259

Marek Hendel, Michał Żemła: Change of the image of the Silesian Voivodeship under the influence of industrial heritage tourism development.....	269
Mateusz Naramski, Krzysztof Herman, Adam R. Szromek: Comparative analysis of selected ways of tourism offer presentation – case study.....	278
Katarzyna Orfin: Promotional activities in creating the tourist product's image presented in the West Pomeranian Voivodeship municipalities' strategic documents	288
Marta Sidorkiewicz: Promotion of hotels using product placement	299
Piotr Zawadzki: Mass racing events as the component of tourist regions promotion.....	311
Izabela Michalska-Dudek: Measurement and management of consumer loyalty on the market of tourist services using NPS indicator and TRI*M index	321
Andrzej Stasiak: The triad of tourist experiences and “wow” effect as the basis for the creation of modern tourist offer	332
Adam R. Szromek: The phenomenon of cognitive dissonance and consonance in the behavior of tourism product consumers – introduction to the issue.	348
Adrianna Wolska: Trends in tourist consumption on the example of Majorcans	356
Marlena Bednarska, Marcin Olszewski: Human resources in tourism as a research subject – methodological issues	366
Marcin Molenda: Motivation as a tool in human resource management in a tourism enterprise.....	375
Aleksandra Grobelna: Customer behavior vs. emotional exhaustion among employees of the hospitality industry. Implications for service process	383
Zygmunt Kruczek: Sectoral Qualifications Framework for tourism domain and its importance for the education and certification of tourist staff	396
Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka: Information asymmetry on hospitality services market.....	405
Maja Jedlińska: Movement on Ansoff's matrix as the development path of international hotel systems	417
Aleksander Panasiuk: The problems of asymmetric information on the tourism market in the transaction area.....	430
Renata Seweryn: Profile of a tourist acquiring information on the destination from social media (on the example of tourists visiting Cracow).....	439
Józef Sala: Camping sites – their role and development trends on the international and domestic market	448
Dawid Szutowski: Wpływ innowacji na wartość rynkową przedsiębiorstw turystycznych. Ujęcie modelowe.....	460

Agata Niemczyk, Tomasz Zaclona

Institut Ekonomiczny PWSZ w Nowym Sączu
e-mails: niemczya@uek.krakow.pl; tzaclona@pwsz-ns.edu.pl

**FUNKCJA TURYSTYCZNA
POLSKICH MAKROREGIONÓW
W ASPEKTCIE SPOŁECZNO-EKONOMICZNYM
PIERWSZEJ DEKADY CZŁONKOSTWA W UE**

**TOURIST FUNCTION OF POLISH MACRO-REGIONS
IN THE SOCIO-ECONOMIC TERMS
OF THE FIRST DECADE
OF POLISH MEMBERSHIP IN THE EU**

DOI: 10.15611/pn.2015.379.01

Streszczenie: W 2014 r. upłynęło 10 lat od momentu, kiedy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej. Daje to podstawę do czynienia pewnych ocen mijającej dekady w różnych aspektach, np. odnośnie do polskich regionów i ich kondycji społeczno-gospodarczej czy turystycznej. W artykule zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych na publikowanych danych wtórnych, które pozwoliły zauważyć, że poziom rozwoju funkcji turystycznej 6 polskich makroregionów ulegał zmianom w czasie (lata 2005-2012). Najwyższy osiągnął makroregion południowy, najniższy – wschodni. Analogicznie rzecz się ma odnośnie do poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów. Najwyższe wartości w tym względzie odnotowano w makroregionie centralnym, najniższe – we wschodnim. We wszystkich badanych makroregionach istnieje dodatnia, silna zależność pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym regionu. Najsilniejsze zależności zanotowane zostały w makroregionach: centralnym, północno-zachodnim i wschodnim.

Słowa kluczowe: funkcja turystyczna, makroregiony, Unia Europejska, rozwój społeczno-gospodarczy.

Summary: Ten-year presence of Poland in the European Union allows to conduct an evaluation with reference to a socio-economic and tourist condition of Polish regions. The research based on published secondary data indicates that the level of tourist function development and the level of socio-economic development of six Polish macro-regions have undergone transformations in the process of time (from 2005 to 2012). In all analysed macro-regions a positive strong dependence between the growth of tourism and socio-economic development of the region has been proven.

Keywords: tourist function of regions, macro-regions, the European Union, socio-economic development.

1. Wstęp

W 2014 r. upłynęło 10 lat od momentu, kiedy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej. Daje to podstawę do czynienia pewnych ocen mijającej dekady w różnych aspektach, np. odnośnie do polskich regionów i ich kondycji społeczno-gospodarczej czy turystycznej. W tym kontekście zadano następujące pytania:

1. Czy po roku 2004 wzrósł poziom rozwoju funkcji turystycznej oraz poziom rozwoju społeczno-gospodarczego polskich makroregionów? Czy słabe makroregiony dogoniły „liderów”, tj. czy zmniejszył się dystans między najmocniejszymi a najsłabszymi makroregionami?

2. W którym z badanych makroregionów odnotowuje się najsilniejszą zależność między rozwojem turystyki (liczonym przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju funkcji turystycznej) a rozwojem społeczno-gospodarczym (liczonym przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego)?

3. Czy zmiany poziomu rozwoju funkcji turystycznej regionu, jakie ujawniły się w badanym okresie w poszczególnych makroregionach, są współmierne do zmian rozwoju społeczno-gospodarczego tych obszarów (np. czy zachowana jest rola lidera)?

Mając na uwadze powyższe kwestie, sprecyzowano cel artykułu, którym jest wykazanie zależności pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym regionu. Tak określony cel główny pozwolił na określenie następujących celów szczegółowych: 1) zbudowanie wskaźników: funkcji turystycznej i rozwoju społeczno-gospodarczego polskich makroregionów; 2) zidentyfikowanie kierunku i siły zależności pomiędzy funkcją turystyczną polskich makroregionów a poziomem ich rozwoju społeczno-gospodarczego.

Realizacji celów oraz rozwiązywaniu problemów badawczych posłużyła kwerenda literatury przedmiotu¹ oraz wyniki badań własnych przeprowadzonych na publikowanych danych GUS. Dostępność tych ostatnich wyznaczyła zakres czasowy badania, który przypadł na lata 2005-2012.

2. Integracja Polski z UE – nowe okoliczności funkcjonowania podmiotów rynkowych

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wykreowało nowe okoliczności funkcjonowania wszystkich podmiotów rynkowych, zarówno tych o charakterze komercyjnym, jak i tych o charakterze niekomercyjnym. Wśród nich wskazać można regiony, które w obliczu silnej konkurencji walczą o swoich klientów; w pierwszej kolejności – mieszkańców, dalej inwestorów, ale również turystów. Dla każdego z nich jednost-

¹ Wymogi co do objętości artykułu sprawiły, że część teoretyczną ograniczono do niezbędnego minimum na rzecz analiz statystycznych.

ki przestrzenne tworzą stosowne produkty, pozwalające na jak najlepsze zaspokojenie potrzeb swych odbiorców. Chodzi o to, żeby adresaci działań JST mogli być usatysfakcjonowani z konsumpcji oferowanych produktów. I tak mieszkańcy danej jednostki przestrzennej winni odczuwać zadowolenie z warunków życia oferowanych na danym terenie; wszelkie działania podejmowane w danym regionie powinny skutkować satysfakcją mieszkańców, tj. poprawą ich jakości życia.

Nie budzi żadnej wątpliwości fakt, że przystąpienie Polski do UE w swoich założeniach miało przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców naszego kraju. W artykule 3. traktatu z Maastricht wśród celów Unii wymienione są m.in.: ujednoczenie struktury gospodarczej krajów członkowskich, wyrównanie rozwoju gospodarczego regionów oraz polepszenie standardów życia. O ile postulaty te zorientowane są na wyrównywanie różnic między państwami – członkami UE, to stały się one inspiracją do postawienia pytania, czy integracja europejska zmniejszyła dystanse standardów życia na poziomie mezo w Polsce? Każdy region chcąc poprawić warunki życia swoich mieszkańców, podejmuje szereg różnych przedsięwzięć w różnych obszarach społeczno-gospodarczych, w tym również w zakresie rozwoju turystyki. O jej roli w tym względzie traktują kolejne wątki podjęte w niniejszym artykule.

3. Funkcja turystyczna regionów w aspekcie społecznym i ekonomicznym

W obecnych czasach turystyka staje się jedną z największych i najbardziej dynamicznych branż na świecie. W skali świata w 2013 r. wygenerowała ona ok. 9% światowego dochodu narodowego; w Polsce wskaźnik ten stanowił 5,3% PKB [<http://www.wttc.org>].

Znaczenie rozwoju turystyki w regionie jest niezaprzeczone. Otóż rozwój ruchu turystycznego aktywizuje lokalną gospodarkę poprzez to, że napływa do niej kapitał, rozwijają się małe i średnie przedsiębiorstwa, powstają nowe miejsca pracy, lokalne firmy notują wyższe obroty, zwiększają się dochody miejscowej ludności, a do budżetu wpływają wyższe podatki. Rola tego sektora jest tym większa, że kreuje on też dodatkową działalność gospodarczą (a tym samym zatrudnienie), pobudzając koniunkturę w innych sektorach (np. w budownictwie, przemyśle, rolnictwie) [Niemczyk, Seweryn 2008]. W rezultacie rozwój turystyki może skutkować bogaceniem się przedsiębiorstw, samorządów i lokalnej społeczności. W tym kontekście funkcję turystyczną regionów można rozpatrywać w wielu aspektach, m.in. w aspekcie społecznym, jako czynnik poprawy jakości życia mieszkańców, oraz w aspekcie ekonomicznym, jako czynnik aktywizacji lokalnej gospodarki [Gołembski (red.) 2011]. Z tej racji poszukiwanie wzajemnej zależności pomiędzy funkcją turystyczną polskich makroregionów a poziomem ich rozwoju społeczno-gospodarczego wydaje się zasadne.

4. Podstawy formalne badania

Jednym z podstawowych zagadnień podjętych w niniejszym artykule jest funkcja turystyczna – rozumiana jako „działalność społeczno-ekonomiczna obszaru, która jest skierowana na obsługę turystów, i którą dany obszar spełnia w systemie gospodarki narodowej” [Matczak 1989]. Za obszar (region) uznaje się obszar o cechach na tyle charakterystycznych, że pozwalają one na wydzielenie go z większego terytorium. Delimitacja regionów jest prowadzona z wykorzystaniem różnych kryteriów; wśród nich wymieniane jest zaproponowane przez UE kryterium statystyczne, zgodnie z którym przestrzeń europejska podzielona jest na tzw. NUTS-y. W polskich warunkach NUTS 1 odpowiada poziomowi makroregionów. Jednostki NUTS 1, jest ich 6, istnieją w Polsce od listopada 2005 r. i to one stanowią obiekty badania podjętego w niniejszym artykule.

Innym pojęciem, które wymaga zdefiniowania, jest rozwój społeczno-gospodarczy. Pod tym terminem rozumie się proces pozytywnych ilościowo-jakościowych zmian w sferze wszelkiej działalności gospodarczej, kulturowej i społecznej oraz stosunków społeczno-produkcyjnych i polityczno-ustrojowych danego społeczeństwa w ujęciu czasowym i przestrzennym [Kupiec 1995].

Diagnoza rozwoju funkcji turystycznej oraz rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych makroregionów wymaga zgromadzenia danych liczbowych w kolejnych okresach w badanym przedziale czasowym. Załóżmy, że badanie dotyczy n okresów. Zarejestrowane dane statystyczne można w tym przypadku przedstawić w formie kostki danych. Oś x przedstawia wymiar obiektów, oś y – wymiar zmiennych, a oś t – wymiar czasu. W podjętej analizie bada się k zmiennych diagnostycznych rozpatrywanych w m obiektach w n okresach. Dowolna liczba w kostce danych jest oznaczona przez x_{ij}^t , gdzie: $i = 1, 2, \dots, m$ (numer badanego obiektu-makroregionu), $j = 1, 2, \dots, k$ (numer cechy statystycznej opisującej funkcję turystyczną/rozwój społeczno-gospodarczy), $t = 1, 2, \dots, n$ (moment obserwacji). Jest to więc wartość j -tej zmiennej diagnostycznej, zaobserwowana w i -tym obiekcie w t -tym momencie [Zeliaś (red.) 2000].

Do wyznaczenia funkcji turystycznej jednostek terytorialnych stosuje się różne mierniki, zarówno o charakterze popytowym, jak i podażowym; należą do nich: a) wskaźnik funkcji turystycznej miejscowości Baretje’a i Deferta, b) wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera, c) wskaźnik gęstości bazy noclegowej, d) wskaźnik rozwoju bazy noclegowej, e) wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata, f) wskaźnik wykorzystania pojemności bazy noclegowej, g) wskaźnik gęstości ruchu turystycznego Deferta. To one stały się podstawą wyznaczenia wskaźnika syntetycznego rozwoju funkcji turystycznej wybranych do analizy makroregionów.

Z kolei do obliczenia wskaźnika syntetycznego rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów wykorzystano ostatecznie² 30 zmiennych: zmienne opisujące

² Zbiór cech diagnostycznych w pierwszej kolejności determinowała merytoryczna ważność oraz dostępność danych statystycznych. Ostateczny zbiór cech diagnostycznych ustalony został poprzez eliminację cech statystycznych: wysoko z sobą skorelowanych (przyjęto wartość współczynnika korelacji równą bądź wyższą 0,85), o małej zmienności (przyjęto wartość współczynnika zmienności niższą bądź równą 10).

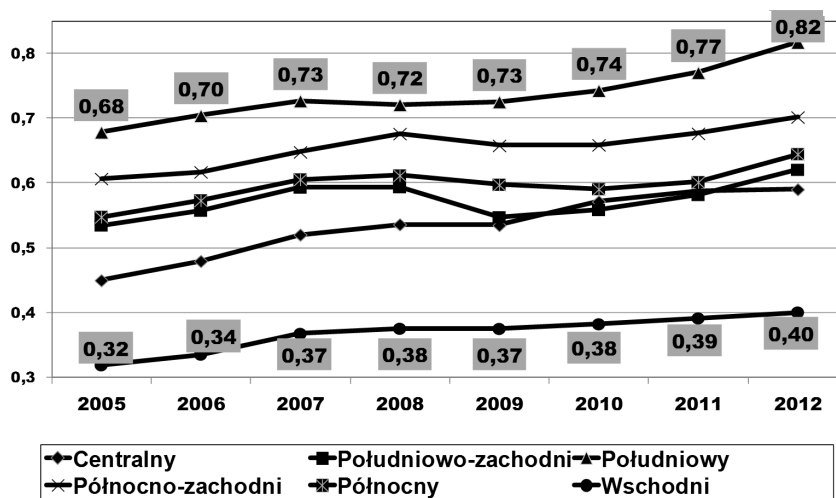
rozwój ludnościowy: X_1 – przyrost naturalny na 1 tys. ludności; X_2 – zgony niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych; X_3 – ludność w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym; X_4 – saldo migracji stałych; *dostępność usług zdrowotnych*: X_5 – liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych; X_6 – liczba ludności na lekarza; X_7 – liczba ludności na lekarza dentystę; *dostępność usług wychowawczych i oświatowych*: X_8 – odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym; X_9 – liczba uczniów szkół podstawowych na oddział; X_{10} – studenci na 10 tys. ludności wieku 19-24 lata; *dostępność usług kulturalnych*: X_{11} – wypożyczenia na 1 czytelnika w woluminach; X_{12} – liczba ludności na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych; X_{13} – liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych; *warunki pracy i bezpieczeństwa społecznego*: X_{14} – przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w PLN; X_{15} – stopa bezrobocia (rejestrowanego) w %; X_{16} – osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności; X_{17} – przestępstwa stwierdzone na 100 tys. ludności; *warunki mieszkaniowe*: X_{18} – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę; X_{19} – mieszkania na wsi wyposażone w łazienkę w % ogółu mieszkań; *transport i łączność*: X_{20} – drogi o twardej nawierzchni na 100 km²; X_{21} – drogi o twardej nawierzchni na 10 tys. ludności; X_{22} – linie kolejowe ogółem na 100 km²; X_{23} – samochody osobowe na 1000 ludności; X_{24} – telefoniczne łącza główne na 1000 ludności; *rozwój gospodarczy*: X_{25} – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym; X_{26} – nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł; X_{27} – nakłady na B+R na 1 mieszkańca w zł; X_{28} – wartość brutto środków trwałych na 1 mieszkańca w zł; *stan i ochrona środowiska*: X_{29} – ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogółu ludności; X_{30} – odpady wytworzone w ciągu roku na 1 km².

W przyjętym do analizy zbiorze cech diagnostycznych mogą znajdować się wielkości mające różny kierunek wpływu na badane zjawisko. W celu uzyskania porównywalności wyjściowych zmiennych stosuje się procedurę tzw. normalizacji. W prowadzonych w niniejszym artykule badaniach zastosowano normalizację opartą na przekształceniach ilorazowych, przyjmując propozycję D. Strahl [1998].

5. Analiza kształtowania się funkcji turystycznej oraz poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów w Polsce w latach 2005-2012

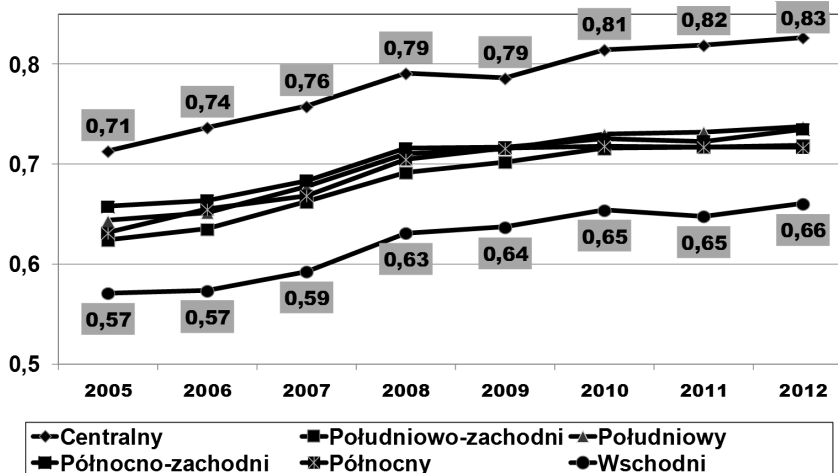
Stosowne obliczenia wykonane na danych empirycznych pozyskanych z publikowanych danych GUS, tj. z Banku Danych Lokalnych oraz z Roczników Statystycznych Województw GUS, pozwoliły na wyliczenie wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju funkcji turystycznej badanych makroregionów w Polsce, w latach 2005-2012. Szczegółowe dane zawiera rysunek 1. Na jego podstawie wnioskuje się, że regionem-liderem w zakresie funkcji turystycznej jest region południowy, na przeciwnym końcu uplasował się makroregion wschodni. W całym analizowanym okresie

największe tempo zmian rozwoju funkcji turystycznej (mierzone średnią geometryczną łańcuchowych indeksów dynamiki) odnotowano w makroregionie centralnym 3,96% (por. rys. 3). Było ono o 1,2 p.p. większe niż średnioroczne tempo zmian dla wszystkich badanych makroregionów. Z kolei najniższe wskaźniki w tym względzie odnotowano w makroregionie północno-zachodnim (2,10%).

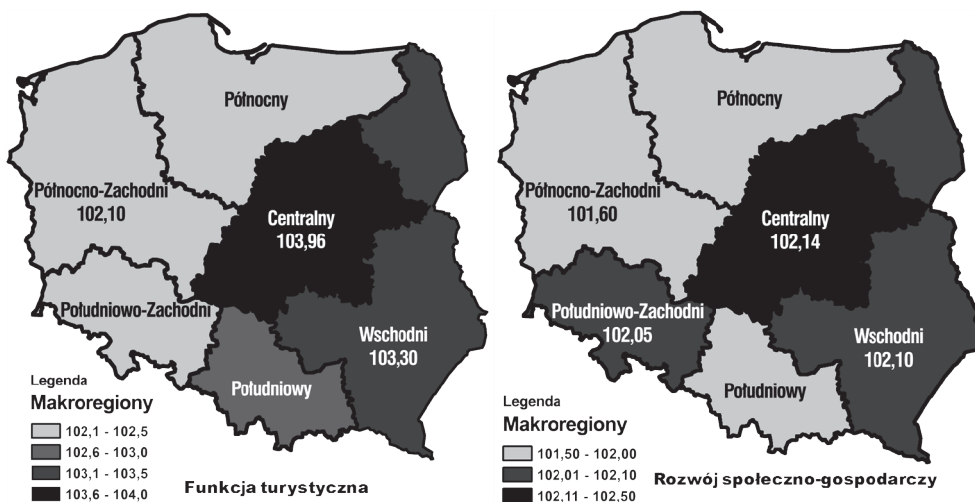
Rys. 1. Wskaźnik syntetyczny poziomu rozwoju funkcji turystycznej makroregionów w Polsce w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne.

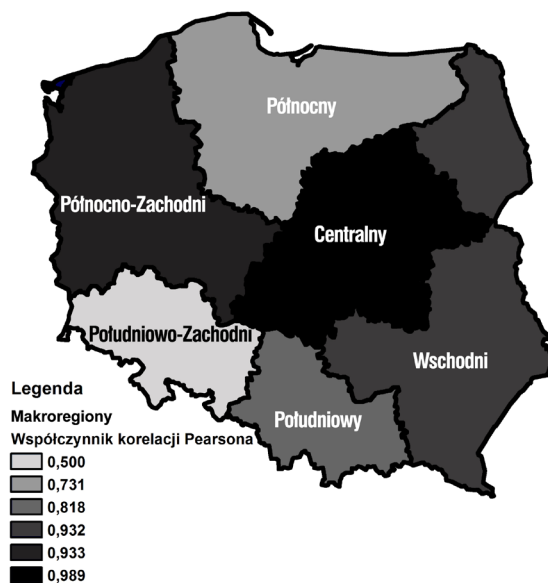
Rys. 2. Wskaźnik syntetyczny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów w Polsce w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Średnioroczne tempo zmian poziomu rozwoju funkcji turystycznej i rozwoju społeczno-gospodarczego polskich makroregionów w latach 2005-2012 (mapy, dla zachowania ich czytelności, opisano tylko wartościami skrajnymi)

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4. Współczynnik korelacji liniowej pomiędzy poziomem rozwoju funkcji turystycznej a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego polskich makroregionów w latach 2005-2012

Źródło: opracowanie własne.

Natomiast biorąc pod uwagę wskaźnik syntetyczny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów w Polsce w latach 2005-2012 (por. rys. 2), zauważa się rosnącą dynamikę tegoż po 2009 r. Podobnie jak w wypadku funkcji turystycznej, regionem najsłabszym pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego okazał się makroregion wschodni. Inaczej rzecz się ma odnośnie do lidera. W tym wypadku czołowe miejsce w rankingu zajął makroregion centralny. Średnioroczne tempo zmian poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dla tego makroregionu wyniosło 2,14% (por. rys. 3) i było wyższe o 0,54 p.p. od najniższego, jaki zanotowano w makroregionie północno-zachodnim, i o 0,19 p.p. od średniorocznego tempa zmian dla wszystkich badanych makroregionów.

Analizując zależności pomiędzy poziomem rozwoju funkcji turystycznej a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego polskich makroregionów w latach 2005-2012 (por. rys. 4), można odnotować najsilniejszą ich skalę odnośnie do makroregionów: centralnego, północno-zachodniego i wschodniego. Dowodzi to istnienia dużej zależności (współczynnik korelacji liniowej Pearsona wahał się od 0,989 do 0,932) pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym wymienionych obszarów.

6. Dyskusja

W kontekście przedstawionych analiz należy w pierwszej kolejności podkreślić wpływ kryzysu gospodarczego 2008-2010 na badane zjawiska. Jeśli chodzi o wskaźnik syntetyczny funkcji turystycznej, to wyraźnie widać, że w 2009 r. (pierwszy rok kryzysu gospodarczego XXI wieku) nastąpiło obniżenie tegoż w większości badanych makroregionów (z wyjątkiem makroregionu południowego). Potwierdziły to również wcześniejsze badania autorów [Niemczyk, Załona 2013, s. 11-20]. Rok później wskaźnik ten we wszystkich badanych makroregionach był już wyższy lub podobny do tego z 2009 r. (wyjątek stanowił makroregion północny). Wzrosty wskaźników w kolejnych latach dało się już zaobserwować we wszystkich makroregionach i nawet druga fala kryzysu w 2011 r. nie obniżyła ich wartości, a progres w 2012 r. był, jak można domniemywać, również konsekwencją organizowanych w Polsce Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej (taki stan rzeczy formułowali autorzy we wspomnianej wcześniej publikacji). Niemniej jednak wzrósł dystans między wartościami wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju funkcji turystycznej w regionie o najwyższym poziomie w tym względzie a regionem najsłabszym: o ile w 2005 r. wynosił 0,36, to w 2012 r. już 0,42. Rolę lidera w rankingu wszystkich makroregionów odgrywał makroregion południowy, dla którego w całym analizowanym okresie średnioroczne tempo zmian rozwoju funkcji turystycznej wyniosło 2,69% i, jak wspomniano, nie było ono największe.

Analizując z kolei wskaźnik syntetyczny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów w Polsce w latach 2005-2012, odnotować trzeba trzy jego wyraźne skupiska. Pierwsze reprezentuje zdecydowany lider rozwoju społeczno-go-

spodarczego – makroregion centralny. Na przeciwległym końcu pod omawianym względem uplasował się makroregion wschodni. Pomiedzy nimi zgrupowały się podobne do siebie, jeśli chodzi o poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, pozostałe makroregiony (inaczej niż w sytuacji opisanej wyżej odnośnie do wskaźnika funkcji turystycznej). Charakterystyczna jest analogiczność, jak wskaźnika opisanego wyżej, „reakcja” wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego na kryzys gospodarczy, zarówno w odniesieniu do pierwszej, jak i drugiej fali kryzysu. Niestety, w ciągu ośmiu lat wzrósł dystans między wartościami wskaźnika syntetycznego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie o najwyższym poziomie w tym względzie a regionem najsłabszym: z 0,14 w 2005 r. do 0,17 w 2012 r.

W tym świetle poszukiwanie makroregionów, w odniesieniu do których odnotowuje się najsilniejszą zależność między rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym, pozwoliło wyłonić makroregion centralny, ale również, co warto podkreślić – wschodni. Ponieważ rozważania prowadzone są przez pryzmat konsekwencji funkcjonowania Polski w strukturach unijnych, należałoby zwrócić uwagę na ową silną zależność odnośnie do makroregionu wschodniego. Wsparcie w funduszach unijnych tego obszaru poprawiło warunki życia jego mieszkańców, ale również warunki uprawiania turystyki na jego terenie. Tym samym opisane zjawiska silnie na siebie oddziaływały. Współczynnik korelacji liniowej w tym wypadku wyniósł 0,932. Można się tylko zastanawiać, jakie konsekwencje dla opisanych wskaźników spowoduje sytuacja polityczna na Wschodzie w latach 2014–2015. To właśnie makroregion wschodni jest azylem dla uchodźców z Ukrainy. Tak sformułowany problem skłania do podjęcia kolejnych badań w tym zakresie.

Na zakończenie warto jeszcze odnotować najmniejsze średnioroczne tempo zmian rozwoju funkcji turystycznej i rozwoju społeczno-gospodarczego w makroregionie północno-zachodnim. Mimo niskiego tempa zmian zaobserwowano tu wysoki, kształtujący się na poziomie 0,933, współczynnik korelacji liniowej pomiędzy badanymi zjawiskami. Potwierdził on tym samym silną zależność pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym na tym obszarze.

7. Zakończenie

Przeprowadzone rozważania upoważniają do następujących wniosków, pozwalających również na realizację przyjętego celu oraz rozwiązanie sformułowanych problemów badawczych:

1. Poziom rozwoju funkcji turystycznej i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych regionów ulegały zmianom w czasie (2005–2012). Najwyższy osiągnął odpowiednio makroregion południowy i centralny, najniższy (w obu wypadkach) – wschodni.

2. Powiększył się dystans między wartościami wskaźnika syntetycznego zarówno poziomu rozwoju funkcji turystycznej, jak i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie o najwyższym i najniższym poziomie w tym względzie.

3. W okresie ośmiu lat największe tempo zmian rozwoju funkcji turystycznej i rozwoju społeczno-gospodarczego odnotowano w makroregionie centralnym.

4. We wszystkich badanych makroregionach istnieje dodatnia, silna (tylko w makroregionie południowo-zachodnim stosunkowo słabsza) zależność pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym regionu.

W świetle przedstawionych wniosków interesujące będzie zweryfikowanie opisanych zależności na poziomie województw. Mniejsze obszary mogą wykazywać znacznie większe zróżnicowanie pod omawianym względem. Ponadto uwzględniając konflikt wschodni, można spróbować sformułować tezę o pogarszających się w drugiej dekadzie członkostwa w UE warunkach życia mieszkańców makroregionu wschodniego. Napływ obcokrajowców ze Wschodu to z jednej strony popyt na rynku krajowym, ale z drugiej – co wydaje się zdecydowanie ważniejsze – silna konkurencja na rynku pracy. I taką tezę do dalszej weryfikacji, w kontekście zależności pomiędzy rozwojem turystyki a rozwojem społeczno-gospodarczym na tym obszarze, formułują autorzy niniejszego artykułu.

Literatura

- Gołembski G. (red.), 2011, *Sposoby mierzenia i uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej miasta*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Kupiec L., 1995, *Rozwój społeczno-gospodarczy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego Filia w Białymstoku, Białystok.
- Matczak A., 1989, *Problemy badania funkcji turystycznej miast Polski, Funkcja turystyczna*, Acta Universitatis Lodzianis, Turyzm, z. 5.
- Niemczyk A., Seweryn R., 2008, *Mnożnik turystyczny w Polsce jako regionie zjednoczonej Europy (próba pomiaru)*, [w:] Gołembski G. (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Niemczyk A., Załona T., 2013, *Funkcja turystyczna polskich makroregionów w świetle kryzysu gospodarczego XXI w.*, Współczesne Zarządzanie, nr 1.
- Strahl D. (red.), 1998, *Taksonomia struktur w badaniach regionalnych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Zeliaś A. (red.), 2000, *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- <http://www.wttc.org> (grudzień 2014).